

GYÜLEKEZETÉPÍTÉS A TOROCKÓSZENTGYÖRGYI VÁR ÁRNYÉKÁBAN

Bevezetés

Ez a dolgozat egy tizenkét évre terjedő falusi lelkészi szolgálat gyülekezetépítő tanulságait kívánja összefoglalni. A valamikori elképzeléseket és elgondolásokat reflexív módon, az utóbbi évek szakirodalma alapján próbálom elemezni. Az írás nem mentes a nagyfokú szubjektívizmustól sem – az eltelt tizenöt esztendő sem törölte ki azt a lelkesedést, amely a munkafolyamatot mindvégig jellemezte. Az erdélyi falu általános bemutatása után tisztázni próbálom a gyülekezetről és a gyülekezet építéséről szóló alapfogalmakat, majd fölvezetem azt a hosszas imádkozás, beszélgetés, egyeztetés és győtrődés után megfogalmazott „gyülekezetépítési koncepciót”, amely meghatározta lelkészi szolgálatomat. Az elveknek gyakorlati kivitelezését is próbálom felvillantani, azáltal, hogy a gyülekezetépítés sokrétű munkáját taglalom, röviden írok a lelkész szerepéről, és emléket állítok azoknak, akik ebben a munkában segítettek. Remélem, hogy az írást átjárja az a hála, amelyet a gondviselő Isten és a kis erdélyi falu, Torockószentgyörgy népe iránt érzek, megköszönve azt, hogy tizenkét év alatt kijárhattam „az élet iskoláját” a Székelykő lábánál, a vár árnyékában.

Az erdélyi falu helyzete az ezredfordulón

Az általánosítás ódiumát vállalva, azt mondhatjuk, hogy az ezredforduló erdélyi magyar falvainak társadalmi, politikai, sőt gazdasági helyzete nem sokban különbözött egymástól. Természetesen, már akkor is voltak „gazdagabb”, „elvárosiasodó”, a fejlett turizmus miatt „felkapottabb” falvaink, de alapjában véve a legtöbb falu hasonló gondokkal küszködött: az elhalálások, valamint a '90-es években történő tömeges elvándorlás miatt, a gyülekezeti tagok száma mindenhol apadni kezdett; az előregedés következtében egyre több gyülekezetben megcsappant a gyülekezeti életben aktívan résztvevők száma; tíz évnyi folyamatos reménykedés után, egyre inkább beigazolódott, hogy a politikai erők választási szlogenként emlegetik a falu felemelkedését, az ott élőkért szinte alig tesznek valamit, stb. Nem csoda, hogy a '89-es események nagy eufóriájából szinte semmi sem maradt, és a falun élő emberek úgy érezték, hogy semmilyen külső segítségre nem számíthatnak már, nincs semmilyen stratégia, amely hozzásegítené őket ahhoz, hogy falvaikat élhetőbbé, életkörülményeiket jobbá, jövőjüket fényesebbé tehesék. Ennek következtében az emberek lemondóak lettek, bizalmatlanul fordultak minden „kívülről” jövő kezdeményezés és emberi szándék felé, fenntartással kezeltek minden intézményt. Akármerre is fordult az ember, (szinte) mindenütt lemondást, kiábrándulást, elkeseredettséget tapasztalt.

Hál' Istennek, ez azonban az éremnek csak az egyik oldala. Mert, ha más szemszögből közelítjük meg a kérdést, akkor azt is láthatjuk, hogy az ezredforduló erdélyi magyar falvai még mindig olyan értékeket rejtegettek, amelyeknek meglétét az emberek sokszor nem is tudatosították magukban! A posztmodern kor megannyi „áldása” (?) még nem csapott le a falvakra: az emberek továbbra is közösségekben gondolkodtak – nem a közösség lehetséges erejét kérdőjelezték meg, hanem legfeljebb a saját közösségükben nem látták meg az erőt; nem azzal volt baj, hogy szerintük az „univerzális igazságot” valami „helyi igazságnak” kellett volna felváltania, hanem legfeljebb azzal, hogy ezt ez „egyetemes igazságot” nem volt, aki jól hallhatóan megfogalmazza; az emberek nem a hit közösségi jellegéről akartak lemondani valamilyen egyéni hit érdekében, hanem legfeljebb azt nehezményezték, hogy ennek a hitnek „hegyeket mozgató” erejét nincs, aki bennük ébresztgesse.¹ Hasonlóképpen,

¹ Ezt a gondolatsort Durkó István posztmodern-jellemzése indította el, mely szerint a posztmodern kor legfontosabb jellemzői közé tartozik, hogy a posztmodern ember szerint nincs abszolút igazság, hanem mindenki azt fogadja el, ami neki jó, sokan úgy gondolkodnak, hogy a hitet és a magánéletet külön kell választani,

még mindenkiben élt valamilyen emlék „az átkosbeli”- parókiákon/cintermekben/irodákban tartott vallásórákról és az azokon átélt élményekről, az öregek még elég gyakran mondogatták legendává szelídült történeteiket kiváló lelkészekről, akik a háború utáni időszakban szövetkezeteket hoztak létre, dalárdákat, színjátszó csoportokat működtettek, éltették a néphagyományt, és mindenki lelkében ott élt az a vágy, hogy talán az ő falujában is lehetne valami olyasmit szervezni, amelyről imitt-amott, jártában-keltében, vagy a Duna Tv-ben, neki látni adatott. Ezt a vágyat aztán, azzal próbálták a legtöbben magukban kioltani, hogy visszatérő motívumként, azt hajtogatták: *nálunk ezt úgysem lehet, mert nincs aki, nincs, akivel, s az emberekkel nem is lehet, és nem is érdemes...*

A gyülekezet építése

Ebben a helyzetben kell a teológia padjaiból frissen kikerült ifjú lelkészpalántának gyülekezetet építeni. Még mielőtt bárki azt gondolná, hogy húha, ez micsoda egyedi, nehéz helyzet, sietek leszögezni, hogy nincs új a nap alatt, a fenti, rövid helyzetleírás más kort is jellemezhetne, és a mindenkori lelkészi teendőikben sem jelentett különbséget. Mi, a „legendás 90-es évek” vége felé végzett ifjú lelkészpalánták az „erdélyi unitárius apostol”, Balázs Ferenc soraival biztatgattuk egymást: „Tudjátok meg mind, én itt meg nem haltam, egy falu sara sara engem le nem nyugozott. Én csak elvettem magam egy picinyke helyre, oda bújtam a rög alá, hadd lám: kikelek-e? Lesz-e rajtam elég virág? Termék-e gyümölcsöt?”² – Így álltunk neki a gyülekezetépítésnek, anélkül, hogy valójában tudtuk volna is: mi a gyülekezet, és mit jelent a gyülekezet építése?

1. Mi a gyülekezet?

Id. Fekete Károly klasszikussá vált szavait idézve, „gyülekezetépítésről ott lehet szó, ahol van gyülekezet, gyülekezet pedig ott van, ahol az embereket mintha szíven találták volna (ApCsel 2,37)”³ Szabó Lajos szép megfogalmazásában „a gyülekezet a hit továbbadásának, a hit gyakorlásának és a hit megismerésének (információ és tapasztalás/élmény értelmében egyaránt) a színhelye. A Szentlélek fenntartó és megújító ereje alatt működő, emberek életén és szolgálatán keresztül megnyilvánuló közösség. Az egyház életének olyan alapsejtje, amelyben az Istentől kapott küldetés gyakorlása folyik. Benne az egyház teológiai és hitvallásos meghatározottságának gyakorlati megvalósulása történik”⁴ Szintén ő mondja, hogy a gyülekezet meghatározásában segít, ha a gyülekezetet helyszínként értelmezzük, és ennek alapján „helyszínként olyan teret és a környezetében megvalósuló események megjelenési formáit érthetjük, amelyekben a gyülekezet látható és láthatatlan működései egyaránt megjelenhetnek.” Hozzáteszi: „A jól látható és láthatatlan izgalmas helyszíne a mai gyülekezet. Az élő és működő gyülekezet mindenképpen ennek a kettősségnek a feszültségében végzi a munkáját.”⁵ Egyetértünk azzal a meghatározásával is, hogy a gyülekezet nem tekinthető egyértelműen szervezetnek, mert a közösségi jelleg, és a benne levő sokszínű hálózatok valami többre utalnak. Komplex gyülekezetértelmezésében, a

---

valamint azt hirdetik, hogy a közösség helyett a másság az érték. Vö. Durkó István: Az egyház szolgálata a posztmodern korban, in: *Szolgatárs* 2008/2.

² Balázs Ferenc: *A rög alatt*, Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1998, 29.

³ Id. Fekete Károly: *A gyülekezetépítés szolgálatában*, Budapest, 2000, 65.

⁴ Szabó Lajos: Teológia és praxis, in: Nyíri Kristóf, Kovács Gábor: *Virtuális egyetem Magyarországon*, Typotex, 2003, 485.

⁵ Szabó Lajos: *Élet a gyülekezetben. Alapvető és aktuális kérdések a gyülekezetépítés tárgykörében*. Luther Kiadó, Budapest, 2011, 13.

gyülekezet a találkozás, a tanulás, a befogadás, az aktivitás, a felelősségvállalás, a kísérés, a megerősödés, az élmény átélésének, és az együttműködésnek a helyszíne.⁶

Mi azt mondhatjuk, hogy valóban, a gyülekezetnek van egy olyan szellemi-lelki erőtere, amely sokfelé ágazik, és ez a közösség tagjait többféleképpen köti össze egymással: egyrészt mindenki megőrzi autonóm személyiségét, mégis kap egy bizonyos fokú identitást; másrészt együtt, a közös értékeket az isteni világrend sajátos értelmezése szerint alakíthatják, mintegy hálózatot képezve Isten–közösség– egyén között.

A gyülekezet fogalmát eszerint leginkább így tudnám körülírni: A gyülekezet az Istenre és egymásra figyelő lelkek közössége, akik az ünnep-, de a hétköznapiakat is egy bizonyos vallásos értékrend szerint élik meg, és egymással úgy vannak kapcsolatban, hogy közben életüket Isten gondviselésébe ajánlják.

A mai megfogalmazások mellett természetesen a bibliai alapokat kell megvizsgálni.⁷ Az Újszövetségben a keresztény közösséget az *ekklészia* szó jelöli. Ez az alapvetően nem keresztény fogalom népgyűlést jelent, olyan összejövetelt, ahol szavazásra jogosult, szabad férfiak gyűlnek össze. Az ApCsel 8,1-ben konkrétan a „*jeruzsálemi gyülekezet*”-ről olvassuk; az 1Kor 1,2-ben Pál apostol „*Isten gyülekezetének, amely Korinthusban van*” címezi levelét. Az ApCsel-ben és Pál leveleiben általában helyi keresztény közösségekre használják az *ekklészia* szót. Ugyanakkor, másfajta értelmezést is olvashatunk: általánosabb értelemben „*a Jézus által elhívottak közösségét*” is jelenti. (Mt 16,18; ApCsel 9,31). Többször találkozunk vele ilyen szóösszetételben, mint: „*Isten egyháza*” (Ap Csel 20,28), „*Krisztus egyháza*” (Róm 16,16). Láthatjuk, hogy a magyar fordításban hol a „*gyülekezet*”, hol az „*egyház*” kifejezést olvasható. A különbség abból fakad, hogy „a gyülekezet helyi, konkrét közösségre vonatkozik, inkább emberek csoportjára mintsem intézményre vagy szervezetre, térben és időben is megfogható, világosan körülhatárolt.”⁸

A gyülekezet értelmezése sem mindenütt egyforma. Az evangéliumokban elsősorban metaforák segítségével bonthatjuk ki a gyülekezetértelmezést. Máté evangéliumában Jézus azt mondja, hogy ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az ő nevében, ő ott lesz közöttük, tehát akkor lesz gyülekezet. János evangéliumában Jézus a jó pásztor, a gyülekezet a nyáj, és bár konkrétan nem kapunk a gyülekezet életére vonatkozó utasítást, a nyájnak a jó pásztorhoz való viszonyulásából levonhatjuk a megfelelő következtetéseket. Talán még ennél is hangsúlyosabb az Apostolok Cselekedeteiről írott könyv, mert az Újszövetség „*egyházértelmezése nem más, mint az őskereszténység önértelmezése.*”⁹ Az ApCsel egyik leglényegesebb mondata ez: „*Ezek pedig kitaróan részt vettek az apostoli tanításban, a közösségben, a kenyér megtörésében és az imádkozásban*” (ApCsel 2,42) – ez nem jelent ugyan egy konkrét gyülekezeti definíciót, de tulajdonképpen a Szentlélek munkája nyomán létrejött gyülekezet élethű jellemzését adja. Ha figyelembe vesszük azt is, hogy „*Az Úr pedig napról napra növelte a gyülekezetet az üdvözülőkkel*” (ApCsel 2,47) és „*Az Úr igéje pedig növekedett és terjedt*” (ApCsel 12,24), akkor azt mondhatjuk, hogy „az Apostolok Cselekedeteinek gyülekezetértelmezése a Szentlélek erőteljes munkájára és a dinamikus növekedésre koncentrál.”¹⁰

Az újszövetségi levelekben ez a gyülekezet-értelmezés tovább alakul: Pál leveleiben a gyülekezetek „élő organizmusként” jelennek meg, az egyházat a Szentlélek teremti, hozzá tartozni a keresztség által lehet, az együvé tartozást az úrvacsora adja meg, a gyülekezet „szakramentális közösséggé” válik. „Eszerint a gyülekezet középpontjában Jézus Krisztus áll,

---

⁶ i.m., 19–32.

⁷ Ennek a kérdésnek a tárgyalásában Szabó Lajos gondolataira támaszkodunk. Vö. Szabó Lajos: i.m., 35–36.

⁸ uo.

⁹ uo.

¹⁰ i.m., 40.

létrehozója és életben tartója a Szentlélek, megvalósul bennük Krisztus-követők közössége [...]”¹¹

Ez a bibliai sokszínűség el is bizonytalaníthatná az embert, ha nem látná, hogy a gyülekezet értelmezése, illetve a gyülekezetek önértelmezése minden korban más és más, sőt még azonos korban belül is lehetségesek az eltérések. A teológiai különbségek, a társadalmi helyzet, a gyülekezetet alkotó „emberanyag” mind-mind meghatározóak abban, hogy ki, milyen körülmények között, milyen céllal alkot gyülekezetet, és a gyülekezet hogyan tölti be hivatását? Ami örök, az az isteni elhívás és küldetés, illetve a gyülekezet tagjainak öntudatos élete és munkája, amely minden időben ugyanazt akarta: Istent tisztelni, az életet élhetőbbé tenni.

2. Mi a gyülekezetépítés?

Id. Fekete Károly mondja, hogy az ApCsel 2,42-ben található apostoli tanítás, közösség, kenyér megtörése és imádkozás „már gyülekezetépítés a javából. Az evangélizációban kapott alapra való építés. Akik kitartóan részt vettek az apostoli tanítás hallgatásában, azok előtt kitarult Isten egész üdvözítő terve, és benne az ő személyes és közösségi részesedésük, szolgálatuk is. A kenyér együttes megtörésének a közös szeretetvendégségen át, egészen a pénztárcáig menően, messzemenő gyakorlati következményei munkálkodtak.”¹²

Szabó Lajos ekképpen határozza meg a gyülekezetépítést: „A gyülekezetépítés tudományterülete egyrészt reflektál a gyülekezeti életforma alakulására, regisztrálja a változtatási kísérleteket, másrészt megfogalmazza azokat az állandó ismérveket, amelyek nélkül a gyülekezeti életforma nem tesz eleget a Szentírás és a hitvallások követelményeinek. E kettős funkciójából érthető, hogy a gyülekezetépítés nem leíró, hanem alkalmazott tudomány. Felhasználja a többi teológiai szakterület eszközeit és eredményeit, és alkalmazza arra az életmegtérülésre, amelyet gyülekezetnek nevezünk.”¹³ Hozzáteszi: [a gyülekezetépítésben] „ötvöződik [...] a *látható* és a *láthatatlan*, vagyis a gyülekezet külső, látható épülése (az anyagiaktól a létszámig és a templomberendezésig) és lelki épülése, amely szemmel ugyan nem látható, de jól érzékelhető a hit atmoszférájában.”¹⁴ Végül azt mondja: „A gyülekezetépítés tudományterülete a lelkész és a gyülekezeti tagok kommunikációjának és együttműködésének a vizsgálata. Tervezéstől a kivitelezésig lelkész és közösség együtt él és alkot az élő gyülekezetben. Ez természetesen ütközésekkel, konfliktusokkal is együtt jár. A konszenzushoz vezető út pedig hitbeli, erkölcsi, szakmai felkészülést és tudatos magatartást igényel.”¹⁵

Kocsev Miklós úgy véli, hogy a gyülekezetépítés, akárcsak a misszió, az utóbbi néhány évtizedben létrejött „krízis-tudomány”, melyet az a sokak által hangoztatott kritika hozta létre, hogy az egyház és a hit krízisben van. Meghatározásában „a gyülekezetépítés egy, az egész gyülekezeti életet koncepcionálisan is átfogó munka, ami megfelelő és hozzáértő előkészülettel eredményes lehet annál, aki ezen az úton kíván haladni.”¹⁶ Kocsev idézi a '90-es évek vezető holland egyházembereit, akik a gyülekezetépítést így határozták meg: „A gyülekezetépítés a gyülekezet bázis funkciója, amiben a közösség – a tisztségviselők és gyülekezeti tagok szolgálata által is – megnyílik az élet és a növekedés adottságai előtt, és az ehhez elsajátított módszerekkel gyülekezet kíván lenni Jézus Krisztus elképzeléseinek

¹¹ i.m., 43.

¹² id. Fekete Károly: i.m., 65.

¹³ Szabó Lajos: Teológia és praxis, in: Nyíri Kristóf, Kovács Gábor: *Virtuális egyetem Magyarországon*, Typotex, 2003, 485.

¹⁴ uo.

¹⁵ Szabó Lajos: *Élet a gyülekezetben. Alapvető és aktuális kérdések a gyülekezetépítés tárgykörében*. Luther Kiadó, Budapest, 2011, 235.

¹⁶ Kocsev Miklós: Missziói koncepció és gyülekezetépítés, in: *Théma*, 2002/1–2, 13.

megfelelően; és mindezt a világban kívánja realizálni.”¹⁷ Ezután következik a gyülekezetépítés egyik legfontosabb mondata, amit a szintén holland Schippers fogalmazott meg: „A gyülekezetépítést illetően mindig fontos szabály, hogy a gyülekezetépítés nem egy a gyülekezet sokféle szolgálata közül, hanem éppen a gyülekezet szolgálatait kívánja összefogni, lehetőség szerint a gyülekezeti tagok és vezetők közös, felelősen végzett munkája által”¹⁸

Ezek a meghatározások természetesen arra jók, hogy a gyülekezetbe „becsöppenő”, tettekész ifjú lelkésznek legyen néhány támpontja. Akár megnyugtatólag is hatna, amit Christian Möller óta tudunk, mely szerint még az is végez gyülekezetépítést, aki nem használja ezeket a fogalmakat, hiszen az ún. „megszokott”, rutinszerűen végzett munkák is, mint pl. a vallásóra, bibliaóra, ifjúsági munka, stb. is a gyülekezetépítés fogalma alá esnek.¹⁹ Megnyugtató lenne, de valójában nem az, mert éppen a fent jelzett munkáknak alkalmoszerű, esetleges és ötletelen végzése jelentheti a legnagyobb akadályt a gyülekezetépítésben.

Leszögezhetjük, hogy a gyülekezetépítés egy igen komoly, alapos átgondolást igénylő, megfelelő előkészületeket igényelő hosszútávú munkafolyamat, amelyhez elengedhetetlenül szükséges a céltudatosság, a következetesség, a távlatokban való gondolkodás, de a részletek alapos ismerete is. Kell hozzá hit, lelki-szellemi-fizikai erő, kell hozzá bizalom és önbizalom is, kell hozzá annak a „látása”, hogy a befektetett munkának milyen eredményei tehetik a gyülekezet életét teljessé.

Egy sajátos erdélyi unitárius gyülekezetépítési koncepció

Bátorkodom az alább leírandó gyülekezetépítési koncepciót „sajátos”-nak és „erdélyi”-nek nevezni, mert egyrészt olyan alapelveken áll, amelyek csak bizonyos gyülekezetekre alkalmazhatók, másrészt a kialakításához kell az erdélyi néplélek, amely fontosnak tartja a helyi sajátosságokat. Megnyugtatólag hat, hogy a szakirodalom is arról beszél, hogy „[...] nincs recept, amely mindenütt tökéletesen alkalmazható lenne. Sőt, az is tapasztalható, hogy bizonyos gyülekezetépítési modellek, közösséget pezsdítő lépések egyik településen kiválóan működnek, a másikon pedig egyáltalán nem. A gyülekezetépítés ezért sem modellek gyűjteménye, és azok alkalmazásának menetrendje.”²⁰ Persze mindegyik modellben van valami univerzális, mások által is hasznosítható gondolat, és reményeim szerint az alábbiak is tartalmazznak ilyesfélétet.

c

Gyakorlati példaként említem a történelmi és egyéb leírásokból származó első ismereteimet, illetve a családlátogatások alkalmával szerzett benyomásaimat Torockószentgyörggyel kapcsolatosan, mindezt azért, hogy később világossá tegyem, hogy ezek az információk hogyan segítettek a gyülekezetépítés munkáját: A faluról szóló írások és tudósítások nyomán egyértelművé vált, hogy az 1332 óta létező, a reformációval unitáriussá váló falu és benne a gyülekezet milyen lehetett. Történelmét meghatározta három pusztítás: az 1704-es labandulás, az 1784-es román parasztlázadás és az 1849-es román hadjárat. Mindhárom alkalommal a falut porig égették, és ennek a nyomai ma is érződnek az emberek lelkében. Még 1997-ben is óvva intettek attól, hogy a Brassai Sámuel szülőházaként álló papilakon lévő emléktáblára engedélyezzem a nemzeti színű szalagok kitűzését, „sohasem lehet tudni”-alapon. A falu számára meghatározó volt az is, hogy az erdélyi alvajdát is adó Thoroczkay család jobbágyaiként szolgáltak évszázadokon át, és ez a „jobbágy-mentalitás”,

---

¹⁷ i.m., 16.

¹⁸ uo.

¹⁹ i.m., 14.

²⁰ Szabó Lajos: i.m., 142.

pozitívumaival és negatívumaival egyaránt, sokszor volt tetten érhető életvitelben és gondolkodásmódban is. Komoly frusztrációt okozott az is, hogy a falu a sokkal híresebb, valamikori szabad, gazdag bányaváros, Torockó árnyékában élt, és mindig a torockószentgyörgyiek voltak a lenézett társadalmi réteghez tartozók. Az is különleges volt, hogy az egyebütt kisebbségben levő unitáriusok itt abszolút többségben voltak, és egyértelműnek látszott, hogy többségként követi el azokat a hibákat, amelyeket egyébként Erdélyben a többségnek szoktunk felróni. És természetesen, a falut meghatározta, hogy a Székelykő fenséges bérceinek lábánál terül el, a falu minden pontjáról látszik a Thoroczkayak által épített, viszonylag jó állapotú várrom, és az is előnyére vált, hogy a falu központjában lévő parókián született „az utolsó erdélyi polihisztor”, Brassai Sámuel. A falunak jó- és közepes minőségű földterületei vannak, az emberek szorgalmas földművelők, és a '90-es évek elején visszakapott földeken minden család megfelelő megélhetést tudott magának teremteni. A rövid szociológiai vizsgálatból látszott, hogy teljesen hiányzik a faluból kikerülő értelmiségi réteg, alig egy-két ember végzett az elmúlt évtizedekben egyetemet, de pozitívum, hogy a környező városok gyáraiból hazaszuppolt fiatal családok a mezőgazdasági munkából megélhetést tudtak teremteni, és így megszűnt a '80-as évekre jellemző elvándorlás. Az előregedés ellenére volt óvoda, általános iskola két tanítóval, megfelelő számú fiatal, sok fiatal házas, és elegendő idős, „a régi, szép időket” megélt ember – 550 unitárius – aki arra várt, hogy az erdélyi falvakra és egyházakra oly jellemző '90-es évekbeli fellendülés valahogy elkezdődjék a Székelykő alatt is.

Rögtön az elején világossá vált, hogy mindenképp előtt a nemzeti öntudattal van baj, ami a századok alatt elszenvedett sérelmek miatt egyáltalán nem meglepő. Az is látszott, hogy a Torockóval szembeni kisebbségi komplexust is oldani kell, amit úgy lehet megtenni, hogy a falu sajátos értékeire kell ráirányítani a figyelmet. Az is látszott, hogy az „új idők új dalait” is meg kell szólaltatni a faluban, komoly tanítói és nevelői munkára is szükség lesz. És jólesett látni, hogy van egy alapos, az elődök által lefektetett vallásos alap, az egyházzal való ragaszkodás, és erő, sok erő, amelynek a megfelelő stimulálása révén „nagy dolgokra” is képesek leszünk!

Szerencsém volt, mert kezembe akadt egy könyv²¹, amely nagy hatással volt rám, és mintegy „visszaigazolta” a gyülekezetépítéssel kapcsolatos sejtéseimet. Ebből tanultam meg a talán legfontosabb alaptételt, mely szerint a gyülekezetépítés feltétele az, hogy a lelkésznek kell hogy legyen egy víziója gyülekezte jövőjéről. Ehhez szükségeltetik a gyülekezet víziója, amit természetesen befolyásolni, alakítani lehet. Egészséges gyülekezetben, ez a hívek egy részének szívében születik meg, tehát inkább érzelmi jellegű, és hosszas munka révén „áttérjed” a gyülekezet többi tagjára is, és ez a vízió jelen van minden megnyilvánulásában! Ez a szó, hogy „vízió”, és a benne levő tartalom kezdett leginkább foglalkoztatni, és egyszer csak rábukkantam az alábbi mondatra: „Hogy mi a vízió? A vízió a gyülekezet elképzelése saját, Isten-adta lehetőségeiről. Valójában Isten hangja, Aki megálmodja az Ő Országát a gyülekezet tagjainak szívében. A vízió a gyülekezet rendíthetetlen hite, mely szerint Isten céllal munkálkodik bennük. Nélküle, a hívek elvesznek!”²² Ez a mondat tette világossá, hogy mi a feladatom: olyan víziót kell megfogalmaznom a torockószentgyörgyiek számára, amely remélhetőleg a Gondviselés által sugalmazott, és amelyet előbb-utóbb a gyülekezet is a sajátjának érez. Olvastam a figyelmeztetést is, hogy ezt időről időre újra kell értelmezni, mert lényeges, hogy ne csak a lelkész saját fantazmagóriája legyen, hanem a gyülekezet meggyőződése arról, hogy a jó úton jár.

Azt is olvastam, hogy a jó lelkészt az különbözteti meg az átlagostól, hogy képes a gyülekezet jövőjével kapcsolatos vízióját megfelelően kommunikálni. Megnyugtató számomra, azt írták, hogy

²¹ SHAWCHUK, Norman – HEUSER, Roger: *Leading the Congregation. Caring for Yourself While Serving the People*. Abingdon Press, Nashville, 1993.

²² i.m., 139–140.

ez elsősorban nyelvi készség kérdése: olyan metaforákkal, szimbolikus szavakkal és képekkel kell „dolgozni”, hogy a hívek „elképzeljék” „lássák” és megértsék, hogy ez az elképzelés hogyan fogja életüket pozitívan befolyásolni. A vezetés lényege abban áll – mondják – , hogy képes vagyok embereket arra ösztönözni, hogy szabad idejüket, pénzüket egy közös cél érdekében „feláldozzák”. Hozzáteszik: ez a lelkesz rátermettségén és képességein múlik – a víziót megfelelőképpen tudom-e elmondani, hogy az embereket ez megérintse, és arra cselekvőleg válaszoljanak?²³ Jó példa van bőven, elég, ha Martin Luther King, 1963-ban, a washingtoni Lincoln Memorial téren, 200.000 ember előtt elmondott beszédére: „I have a dream” –re, vagy Kossuth híres, kétszáz ezer katonát és negyvenkétmillió forintot megajánló beszédére gondolunk.

A szerzők azzal biztattak, hogy a kommunikáció sikeressége azon múlik, hogy a kommunikálás módja megérinti-e az embereket – nemcsak intellektusukat, hanem érzelmeiket és képzelőerejüket is, hogy szenvedély gyűljön bennük az ügy iránt. Ennek eszközei pedig a metaforák, a múlt- és jelenbeli gyülekezeti történetek, jelszavak, szimbólumok „szlogenek”, olyan eszközök, amelyek megszemélyesítik az idealisztikusnak tűnő célt. Ahogy Robert K. Greenleaf inspirálóan megfogalmazta: „Valakinek meg kell festeni az álmot!”²⁴

Beköszöntő beszédemmel kezdve, megpróbáltam „megfesteni az álmot.” Magam biztatásaképpen is idéztem Pál apostol szavait – „*Hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, feddj, ints, biztass teljes türelemmel és tanítással (...)* Te azonban légy józan mindenben, a bajokat szenvedd el, végezd az evangélista munkáját, töltsd be szolgálatodat!” (2Tim 4,2). Ezután merészkedtem előállni elképzeléseimmel, terveimmel, amelyet így visszatekintve, bátorkodjunk „gyülekezetépítési koncepció”-nak nevezni.

A gyülekezetépítési koncepció, szavakban összefoglalva, így hangzott:

Az isteni gondviselés a XII. században Székelykő tövébe helyezett néhány székely embert, és azt a feladatot bízta rájuk, hogy ők meg utódaik mindig történelmi hivatást töltsenek be. Évszázadokon át a Jóisten küldött a falunak prófétákat és tanítókat, akik hirdették az evangéliumot, mutatták az utat, és segítettek a becsületes munkából való, tisztességes élet megteremtésén. 1997-ben én kaptam azt a feladatot, hogy együtt találjuk meg azt a keresztyény, magyar és unitárius ösvényt, amely a felemelkedésünket szolgálja. Meghatározó számomra az, amit a Példázatok könyve így ír le: „*Mikor nincs mennyei látás, a nép elvadul*” (Péld 29,18). Az angol fordításban ezt így olvassuk: „*Without a vision the people perish.*” (KJV), és ez „visszamagyarítva” így hangzik: „*Vízió nélkül az emberek elvesznek*”.

Ennek szellemében, a Torockószentgyörggyel kapcsolatos vízióm így hangzott: Lelki szemem előtt látom a Balázs Ferenc által már a '30-as években megálmodott „Isten völgyét”²⁵ itt, a Székelykő alatt, a vár árnyékában, ahol egy hitében megújuló, hagyományaira büszke, dolgozó nép alkot erős gyülekezetet. „*Építsük fel Istenországát a Székelykő alatt*”, és ehhez „*Torockószentgyörggyi magyar feltámadást hirdetek!*” – hangzott a pátosztól sem mentes felhívás –, olyan építkezést, amelyben ez a falu és ez a gyülekezet újjászületik hitében, megerősödik önbizalmában, nemcsak a megmaradásért küzd, hanem felemelkedéséért is munkálkodik. Úgy érzem, hogy Istentől kapott küldetésünk, hogy a hagyományaink szilárd alapján állva teremtsünk élhető jövőt! Ehhez az alábbi „célokat” fogalmazom meg, amelyekre tekintünk „életprogram”-ként: „*Szerezzük vissza önbecsülésünket!*”, illetve „*Írjuk fel Torockószentgyörggyöt a térképre!*” A „hogyan?”-ra a következőket ajánlom: Külső és belső építkezéssel! A külső építkezés azt jelenti, hogy restaurálni kell a falu meghatározó épületeit: a templomot, a parókiát, ahol Brassai Sámuel született, valamint a gyülekezeti

²³ i.m., 148.

²⁴ i.m., 149.

²⁵ Balázs Ferenc ezt az Aranyos-mentére álmolta meg, a szövetkezeti mozgalom nagy terve volt, hogy miként lehetne az aranyosmenti falvak népeinek gazdasági és kulturális felmelkedését szolgálni. Lásd: Balázs Ferenc: *A rög alatt*. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 1998.

házat. Mindezt nem pusztán csak azért, hogy megújuljanak, hanem azért is, hogy a dicső múlt figyelmeztessen: értéket teremtő nép ivadékaik vagyunk, a múlt kötelez arra, hogy megmentsük az értékeket, és valamit hátra is hagyjunk! A külső építkezés belső építkezéssel is járjon: ha szép és befogadó a templom, minden bizonnyal megtelik imádságra vágyó emberekkel, ha van közösségi ház, akkor meg lehet tölteni lélekkel, létre lehet hozni az egyháztársadalmi szervezeteket, hogy kis közösségekben is erősödni lehessen, hogy legyen ahol oktatni-nevelni gyermekeinket, legyen, ahol megtanítsuk varrottasaink varrását.

Még messzebbre mentem: „*Vakoljuk le házainkat!*” – hirdettem²⁶, mert ha hófehér a fal, és szépen virít a muskátli az ablakban, akkor nő az önbecsülés, nő az igényesség, erősödik a család, és ez lesz a felemelkedésnek a záloga.

A nagy megújulást meghirdető munkában „visszatérő motívumként” a történelmi tanulságokra apelláltam: igaz, hogy a falut háromszor leégették, de őseink mindháromszor újjáépítették, és legelőször a templomokat! Mi is képesek vagyunk a negyvenéves utáni újjászületésre!

Közben „szlogenként” hangzott el gyakran, hogy „*Nekiünk (kulturálisan) magasabbra kell nőniünk, mint a minket megfojtani próbáló gaz!*”, egyre fontosabb szimbólumként jelentettük meg az örök megmaradást jelképező 1128 méter magas Székelyköt, és az 1704-ben felrobbantott várat, amely – mintegy minket jelképezve – „*romos ugyan, de épen maradt bástyája még mindig az ég felé tör vágyakozóan.*” A vár köveit összekötő habarcs a köztünk levő szolidaritást jelképezte, az „utolsó erdélyi polihisztor” Torockószentgyörgyről elinduló életútja pedig azt, hogy tudással felvértezve, sok szorgalommal, messzire el lehet jutni.

Következésképpen, ha a külső és belső építkezés megvalósul, akkor olyan erős, hitese, önbizalommal teli, „vizionárius” gyülekezet jön létre, amely tudja, hogy Istentől kapott hivatást tölt be, szellemi-lelki-fizikai értékeket teremt, melyeknek híre határokon átível, s így a falu „fölkérül a térképre”, mint „Isten völgye”, ahol az emberek „Istenországát” építettek.

A „helyi sajátosságok” mellett természetesen mindig megjelent az egységes nemzetben való gondolkodás, az unitárius anyaszentegyházhoz való tartozás felelőssége, valamint annak az alapelvnek a tudatosítása, hogy az építést, a megújítást a Biblia szemszögéből kell elkezdni, mindenekelőtt a jézusi parancs, a Mt 28,19-ben megfogalmazott „Tegyetek tanítványokká minden népeket...”, erőszak- és dogmamentes vonatkozásával, majd az újszövetségi egyház, az őskeresztény gyülekezetegyház egyházszervező munkájának az inspiráló útmutatásait követve.²⁷

Dióhéjban, tizenkét évig ez volt az a „gyülekezetépítési koncepció”, amely munkánkat meghatározta.

Természetesen, ez a „koncepció” nem a munka megkezdése előtt, hanem munka közben, folyamatosan kristályosodott ki – a nagy Cél, a gyülekezeti újjászületés ideálja nem változott, de a megvalósításához bejárando út időnként kanyargóssá vált, főleg, amint sikerült megállapítani a prioritásokat.

A folyamatban arra törekedtünk, hogy sikerüljön kialakítani a gyülekezet tagjaiban egy olyan távlati szemléletet, amely megerősíti bennük azt a tudatot, hogy munkája hosszútávra szól, a Gondviselés vigyázó tekintete alatt történik, és fontos tudni, hogy „minden embernek a lánc egy szemének kikovácsolása jutott osztályrészül.”²⁸

1. Gyülekezetépítés a gyakorlatban

²⁶ A faluban a kommunista időkben az a „divat” alakult ki, hogy a legtöbb házat nem vakolták be, hanem „pirosban”, téglapületként álltak. A falubeliek ezért mindig a pénzhiányt okolták, az odalátogatók az igénytelenséget. Tizenkét év alatt néhányan, főleg a főutcán lakók levakolták házukat, de egetrengető sikert nem arattunk. KB

²⁷ A kérdésről bővebben lásd: Getz, Gene A.: i.m., 348.

²⁸ Balázs Ferenc: i.m., 141.

A gyülekezetépítés gyakorlati vonatkozásait az *evangélium* kulcsszó köré építem, abból a válaszból kiindulva, amely a „gyülekezetépítésben mi segítene?– kérdésre azt válaszolta: „Mi segítene? Ami megbízható, hiteles és igaz: az evangélium.”²⁹ Ilyen értelemben, beszélni fogok a szavak-, a szív-, az értelem-, a lélek-, és a kezek evangéliumáról.

2.1. Szószéki szolgálat – a szavak evangéliuma

Bár tudatosítani kell magunkban, hogy a gyülekezetépítés a lelkeszi szolgálat egészéből fakadó összetett munka, azért mégis, „a gyülekezetépítés munkájának komplex eseménye a gyülekezeti istentisztelet [...]”³⁰ Az erdélyi „hagyományos” gyülekezetekben még mindig az a „jó pap”, aki „jószájú”, jó kiállású, netán dörgedelmes hangú, szép szál ember. Nem minden fenti ismérvek tettem eleget 1997-ben, de talán megvolt a kellő ifjú lelkesedés és prófétai hév, amely pótolta mondjuk a dörgedelmes hangot. Néhány hétnyi kísérletezgetés után, amikor is a gyülekezetbe kívülről becsöppenő, a gyülekezet belső életéről szinte semmilyen információval rendelkező légátusokhoz hasonlóan, „nagyon általános” beszédek hangzottak el a szószékről, a családlátogatások (!) általi fokozatos megismerés révén egyre „gyülekezetszerűbb” beszédek kezdtek születni. Fontos az, amiről úgy szoktunk beszélni, hogy „a lelkész benne él a gyülekezetben”, „a lelkész tartsa kezét a gyülekezet ütőerén”, stb.! Azért fontos, mert a bibliai egyetemes örömműznet a közösség és az emberek számára úgy szólal meg, hogy érzik: Isten őket személyesen szólítja meg, a jézusi evangéliumnak Torockószentgyörgyön is van létjogosultsága, és a vallásosságot a hétköznapi életre vonatkoztatva is meg lehet élni. Nagy szerencsém volt, hogy 1998 tavaszán megkaptam áldott emlékezetű Májay Endre, egykori torockói lelkész írógéppel írt prédikációs kötetét, amelyben minden prédikáció a Bevezetés, Tárgy, Tárgyalás, Gyakorlati alkalmazás, Befejezés felosztásban íródott, s amelyből egy életre megtanulhattam, hogy mit jelent az „evangélium- és gyülekezeti” prédikáció! Ettől fogva, úgy készültem szószéki szolgálataimra, hogy a faluban jártomban-keltemben mindig azt figyeltem: mi az, amivel küszködik az én népem, az élet mely nagy kérdéseire kellene nekem megkeresni azt az egyetemes keresztény, magyar, unitárius, mégis sajátosan Torockószentgyörgyre alkalmazható evangéliumi választ, amely segítene a mindennapok megélésében, s megmutatná, hogy a vallásos út miként jelenthet eligazítást a hétköznapi útvesztőiben. Később Szabó B. András megerősített abban, hogy jó úton jártam, amikor arra a kérdésre, hogy mitől releváns egy igehirdetés, a következőket mondja: „a valóságra vonatkozik (részt vesz a gyülekezet dialógusában), az embert egzisztenciális mélységében érinti (a hallgatót nemcsak felületileg érinti, hanem mélységében), transzcendens igényű (képes felmutatni a hétköznapi tapasztalatin túli dimenziót) [...]”³¹

A „konceptió” nem hiányzott ezekből a beszédekből sem. Az emberek érezhették: egy-egy vasárnap tulajdonképpen „Isten szeretetének az ünneplése”³², amikor is mindig egy-egy apró lépést teszünk azon az úton, amelyen együtt elindultunk, az ünnepek pedig lehetőséget adnak arra, hogy életünket az evangélium fényében újra meg újra megvizsgáljuk. A beszédeket mindig átszötte a Nagy Üzenet, amely „unitáriusul” azt üzenté, hogy az isteni gondviselés él és működik, és mellé társult az apostoli „feddj, ints, és biztass” (2Tim 4,2) hármas kötelessége, amellyel az élet felé fordultunk. A „nagy alkalmak” lehetőséget adtak a

²⁹ Veres Sándor: Misszió a mai körülmények között, in: *Théma* 2003/3–4, 14.

³⁰ Id. Fekete Károly: i.m., 66.

³¹ Szabó B. András: Szót kaptam, in: Szabó Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati Kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Luther Kiadó, Budapest, 2010, 114.

³² Vö. Klaus Douglass: *Isten szeretetének ünnepe. Az istentisztelet mai formáiról.* Kálvin Kiadó. Luther Kiadó. Fordította: Sággy Balázs. Budapest, 2005.

„gyülekezetépítési koncepció” újra- meg újrafogalmazására, s az idő teltével olykor-olykor megálltunk és számbavettük, hogy honnan indultunk, hol állunk, és újra meg újra tudatosítottuk magunkban, hogy miért is tesszük ezt vagy amazt, a gyülekezetépítés folyamatában még milyen feladatok várnak ránk?

A szószéken lehet a leghatékonyabban kommunikálni azt a víziót, amely a gyülekezetépítés fő „mottója.” A fentebb említett metaforák, „szlogenek” és motívumok a szószéken nyernek igazán létjogosultságot. Kialakul egy „mi”-érzés, amelynek komoly integráló ereje van, hamarosan mindenki főszereplője lesz a „szorítsad, Imre, ne hagyd magad, Áron”³³-szerű, a helytállásra buzdító gondolatoknak. A pozitív jövőkép, az „Isten színe előtti” munka tudatosítása nemsokára megérleli az első gyümölcsöket: az emberekben nő az önbizalom, előbb-utóbb büszkék lesznek értékeikre, és érezhetően nő az életkedv és az értékteremtő tettvágy.

A szószék a misszió leghatékonyabb helye. Nyaranta anyaországi turistacsoportok százai keresték fel a vidéket, és bizony, nem kis büszkeséggel töltötte el a torockószentgyörgyieket, hogy sokan a mi templomunkat választották vasárnap délelőttökné. Sokak számára lett vonzó az „életfű” vallásosság, és az „unitárius üzenet” egyszerűsége többeket megérintett. Nem kis büszkeséggel mondjuk, hogy a gyülekezet az idők folyamán hat „külsős” betérővel gazdagodott.

A gyülekezetépítés szolgálatában állnak a kazuális szolgálatok is³⁴, hiszen lehetőséget kapunk arra, hogy az átlagos vasárnapi istentiszteleten résztvevőknél sokkal nagyobb számú hallgatóság előtt szólhassunk azzal a természetességgel, amely azt sugallja, hogy az az életút, amely a születéstől a családalapításon át a halálig tart, szerves része Isten teremtő és gondviselő munkájának, amelynek mi, a gyülekezet tagjai is címzettjei vagyunk. Ugyanakkor, szemmel látható a folyamat, amely a keresztelestől a konfirmációig és sok esetben a házasságkötésig és temetésig terjed, s amelyben az egyén életének fontos eseményei a gyülekezet szerető és megtartó ölelésében zajlanak. A gyülekezet tagjai így érzik: életük minden fontos mérföldkövével a gyülekezet és a közösség építésnek egy újabb szakaszába érkeznek, és az egyház ebben az új szerepkörükben is számít rájuk, illetve ajánl számukra valamit.

2.2. Családlátogatás – a szív evangéliuma

Szerencsés helyzetben volt az ezredforduló tájékán falun szolgáló lelkész, mert hívei számára nemhogy furcsa, hanem ellenkezőleg: kötelező papi feladat volt a rendszeres családlátogatás. Még egyszer hangsúlyozni kell: megfelelő gyülekezetépítési stratégia kidolgozásához az első lépés a bemutatkozó családlátogatás, ahol a gyülekezeti tagok életével és gondolataival való megismerkedés adja az első impulzusokat a bejárando út kigondolása felé. Ezután következik az egyház által előírt, de lelkiismereti kötelességnek tekinthető évenkénti módszeres családlátogatás, és természetesen a helyzet-adta, alkalom-szülte családlátogatások, amelyek főleg sürgősségi esetek miatt (pl. betegség) történnek.

A beteg- és látogatásoknak egyénre ható, pozitív hatásáról most nem szólunk, de beszélünk a látogatás gyülekezetépítési hatásairól. Először is, a lelkész látogatása mindig üzenetet hordoz: az egyházam gondol rám, a gyülekezetemnek fontos vagyok. Nem pénzt akarnak tőlem, hanem azért látogatnak meg, mert szükségben vagyok, vagy azért, mert időről időre jelezni szeretnék, hogy része vagyok „Krisztus testének”, része vagyok a közösségnek. Számítanak

³³ Tompa László: *Lófűrösztés*. Elérhetősége: <http://mek.oszk.hu/kiallitas/erdelyi/tompalaszlo.htm> [megnyitva: 2013. augusztus 21-én]

³⁴ A kérdéstről lásd bővebben Nagy István: A kazuáliák, mint a gyülekezetépítés eszközei, in: *Református Egyház*, 1999. 32–35.

„látogatási technikát” lehet megtanulni³⁵, de valójában minden esetben az történik, hogy az egyház és a gyülekezet igyekszik betölteni azt a hivatását, amely tulajdonképpen Istenről és Jézusról való bizonyosságtevés a mindennapokban (*martíria*). A rendszeres családlátogatások alkalmával lehetőség adódik arra, hogy olyan híveinknek is elvigyük a gyülekezet építéséről szóló gondolatainkat, akik nem rendszeres templomjárók, lehetőség van megosztani velük azokat a közösségi élményeket, amelyekből valamiért kimaradtak, és diszkrétan arra is kísérletet lehet tenni, hogy bekapcsoljuk a távolmaradottakat az egyházközségi vérkeringésbe. Számptalan esetben tapasztaltam meg, hogy a családlátogatáskor szóban érintett különböző egyházközségi munkákhoz hogyan jelentkeztek önkéntes munkára (a mi szóhasználatunkban: közmunkára) az emberek, hangsúlyozván, hogy ők eddig is jöttek volna, de vártak „az egyház hívó szavára” (!) Talán lelkészekként azt kellene jól megjegyeznünk, lejárt az a kor, amikor egy vasárnapi szószéki hirdetés nyomán sokan jelentkeznek önkéntes munkára, és arra kellene figyelni, hogy ezt a hívó szót személyesen, híveink otthonában kellene megszólaltatni, világossá téve, hogy minden ember egy-egy fontos építőkö tégla abban az „élő organizmusban”, amit egyháznak hívunk. Sokszor voltam tanúja annak, hogy az emberek – „hátrahagyva” másnapra betervezett munkájukat – jöttek segíteni, jó torockószentgyörgyi indoklás szerint: „mert az egyházat fenn kell tartani!”

Személy szerint, nekem sokat segített a családlátogatásoknak rendszerszemléletű megközelítése³⁶, amelynek alaptétele, hogy az egyén mindig egy soktagú kapcsolatrendszer része, és személyes problémái a rendszer működési zavaraira utalhatnak. A rendszerszemlélet nagyszerűen kapcsolható a mi lelkési munkánkhoz: Isten-világ-ember rendszerben gondolkozunk, „testvéreknek” szólítjuk egymást, a gyülekezetet családként fogjuk fel, stb. tehát munkánkat érdemes a családindinamikai struktúrák alapján szemlélni! „A rendszerszemléletű gondolkodás sajátos látásmódot és cselekvési stratégiát jelent, amelyben a szervezet vagy az egyén arra törekszik, hogy feltérképezze a kapcsolati rendszereket, és holisztikus módon közelítsen egy probléma megoldásához.”³⁷

2.3. Tanítás – az értelem evangéliuma

A falura kerülő erdélyi lelkész abban a kiváltságos helyzetben van, hogy „szabad bejárása” van a helyi óvodába és iskolába. Különösen igaz ez egy abszolút többségű unitárius faluban, ahol állandó igény jelentkezik a szülők részéről: a lelkész tanítsa, oktassa, nevelje gyermekeinket! A „kötelező iskolai vallásoktatás” némileg átalakította azt a gyakorlatot, mely szerint a vallásórás gyermekek a parókiára, a cinterembe vagy éppen a gyülekezeti házba jártak vallásórára – önkéntesen! –, és így a nagy erőpróbává az lett, hogy a gyermekeket úgy kell vallásos nevelésben részesíteni, hogy érezzék: ez nem egy „tantárgy” a sok közül, hanem a saját életüket-jellemüket formáló, folyamatos „játék”, amelynek az az eredménye, hogy becsületesebb, jobb emberekké lesznek!

Gondoljunk bele: micsoda nagy áldás egy lelkésznek, hogy nagy gyülekezetépítő terveit már az óvodásokkal elkezdheti! Micsoda kiváltság úgy menni óvodás vallásórára, hogy miközben a bibliai történeteket tanuljuk-eljuttatjuk, közben az a cél, hogy a jövő gyülekezete számára

³⁵ A családlátogatásról lásd bővebben: Hézszer Gábor: *Pasztorálpszichológiai szempontok az istentisztelet útkereséséhez*, Kálvin Kiadó, Budapest, 2005, 32–41.; Hézszer Gábor: *Úton a családlátogatás felé*, elérhetősége: <http://del.lutheran.hu/portletek/letoltheto-segedanyagok/lelkeszkonferencia-2007/uton-a-csadalatogat-as-fele/view> [megnyitva 2013. augusztus 22-én] ; Szabó András: *Látogatás és családsegítés*, in: Szabó Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkész*, Luther Kiadó, Budapest, 2010, 155–164.

³⁶ A kérdéstről lásd bővebben: Friedman, Edwin H.: *Nemzedékről nemzedékre. Családi folyamatok egyházi és zsinagógai közösségekben*. Ford. Beke Boróka. Kolozsvár, 2008.; Hézszer Gábor: *Miért? Rendszerszemlélet és lelkigondozói gyakorlat*, Budapest, Kálvin kiadó, 1996.

³⁷ Gregersen-Labossa György: *Diakónia – „A kezek evangéliuma”*, in: Szabó Lajos: *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati Kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek*. Luther Kiadó, Budapest, 2010, 185.

„jó gyermekeket” neveljünk, akik már e zsenge korban megkapják az alapokat arra nézve, hogy miként is lehetnek a közösség értelmes és lelkes tagjai! „Mindent, amire szükséged van, már az óvodában megtanulhatod!”- mondja az unitárius író, Robert H. Fulghum³⁸, és sokszor látszott, hogy mit jelent a gyermekeknek a megfelelő szocializáció, a szeretettel való közeledés vagy a közösséget összekovácsoló énekszó! És milyen nagy dolog az, hogy a kisiskolások úgy tanulnak a tisztességről és egyenességről, hogy a közösségépítő játékokban egyértelművé válik számukra, hogy a vallásnak a mindennapok számára is van üzenete, és hogy a jézusi tanítás nem egy, a valóságtól elrugaszkodott fantazmagória, hanem nyugodt életet biztosító „életrecept”.

Két évnek kellett eltelni, és bevezettük a vasárnapi iskolás tevékenységeket. Itt az oktatás-nevelés még céltudatosabban szolgálta a gyülekezetépítést: a falu értelmesebb fiataljait bevonva, a falu és az egyházközség történetével lehetett foglalkozni játékos módon, megéreztetve a gyermekekkel, hogy micsoda kincs birtokosai!

A tanítás évről évre folytatódott a konfirmandus csoportokkal. Az egészséves felkészítők nemcsak a Kátét tanulták meg „úgy mint a vízfolyás”, de egyháztörténettel és falutörténettel is foglalkoztunk. A konfirmációi ünnepségeken népviseletben szerepeltek, a templomba sokszor 250–300 ember zsúfolódott össze, mert kíváncsiak voltak: mi a titka annak, hogy az ifjak magabiztosan, önbizalomtól duzzadó kebellet vallanak hitükről, a gyülekezethez való tartozásukról? Az istentisztelet pedig kiváló lehetőséget biztosított a lelkésznek arra, hogy a gyülekezetet emlékeztesse: a konfirmációval a gyülekezet önálló tagjaivá előlépő ifjakkal gazdagodik a gyülekezetet építők sora, és újabb feladatokat lehet megfogalmazni, mert Isten újabb munkásokat küldött az ő aratásába.

2.4. Közösségépítés – a lélek evangéliuma

A gyülekezetépítés rokonszava a közösségépítés. Minden egyházközség célja végső soron az, hogy a saját közösségét építse, olyan lelki kapcsolatot hozzon létre tagjai között, ami egymás szövetségeseivé teszi őket.

Említettem, hogy ez a közösségépítés már az óvodában elkezdődött, és folytatódott az iskolásokkal és a konfirmandusokkal. A következő nagy csoportot a már megkonfirmált, de családot még nem alapított 13-30 évesek csoportja alkotja, akik talán a leginkább igénylik a velük való foglalkozást. Ők a „fiatal felnőttek”, vagy ahogyan mi emlegettük őket: az „egyletesek”. Erdélyben nagy hagyománya van az unitárius ifjúsági munkának³⁹, és országos szinten az 1990-es újjáalakulást követően nagy eredményeket tud felmutatni az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet. Az ifjúsággal való foglalkozásnak azonban csak akkor van igazi eredménye, ha a helyi, falusi gyülekezetekben is élő, működő ifjúsági egyletek alakulnak. 1998-ban, 30 fiattal meg is alakítottuk a torockószentgyörgyi ifjúsági egyletet, azzal a céllal, hogy az ifjak vallásos, lelki, kulturális életét keretbe foglaljuk. Az ifjúsági munka talán a gyülekezetépítés leglátványosabb eredményeit felmutató cselekedet. Tizenegy éven át három ifjúsági csoporttal volt szerencsém foglalkozni, és elmondhatom, hogy ők voltak a legfogékonyabbak a nagy, „világmegváltó” tervekre. A rendszeres, péntek esti találkozók róluk, a faluról, a múlttól, a jelenről és az alakítható jövőről szóltak. Igyekeztünk tudatosítani mindenkiben, hogy fontos szerepe van a faluban, a gyülekezetben, próbáltunk segítséget nyújtani életük nagy döntéseiben, abban igyekeztünk, hogy megismerjék a település kincseit, lássák meg azt a küldetést, amit Isten bízott rájuk, ismerjék meg az egyházközségi élet megannyi vonatkozásait. Előadások, bibliaórák, filmnézések, felolvasó- és játékestek, közös

³⁸ Vö. Fulghum, Robert H.: *All I really need to know I've learned in the kindergarten*. Villard Books, New York, 1989.

³⁹ Az unitárius ifjúsági mozgalom bemutatására lásd bővebben Gyerő Dávid: *Kévekötk*. Kiadja az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet. Charta, Sepsiszentgyörgy, 2000.

éneklések és imádkozások, mély lelki beszélgetések erősítették a fiatalokat összefűző szálakat, és nagyon sokszor ők voltak azok, akik önkéntes, kétkezi munkával csinósították a falut, szepítették a templomot és környékét. Segített az önazonosság-építés: a csoportnak „saját dalai”, „saját történetei”, rituáléi voltak, kialakult egy „mi”-érzés, és az ifjak alig várták, hogy a minden évben gyakorolt „beavatási szertartás” révén teljes jogú egylet-tagok lehessenek. Minden találkozás egy-egy gyülekezetépítési alkalom volt. Folyamatosan azon munkálkodtunk, hogy pozitív jövőképet állítsunk eléjük, továbbtanulásra, munkára buzdítsuk őket. Ma már többen presbiterek, községi elöljárók, és hisszük, hogy a közösségépítés elvetett magjai lelkükben sokszoros termést hoznak!

Szólnom kell a közösségépítés egyik leghatékonyabb, igen sajátos módszeréről, ami Torockószentgyörgy esetében a futballcsapat létrehozása volt. A fiatalokkal együtt dolgoztunk, focipályát építettünk, futballtornákat szerveztünk, és „kötelező módon”, vasárnap délutánonként együtt játszottunk. Sokszor tűnődtem azon, hogy lelkészként a focipályán talán nagyobb sikereket arattam, mint a szószéken – most nemcsak egy-két jobbacskababdaszelidítésre gondolok, hanem arra, hogy sikerült egy fegyelmezett, lelkesen játszó, becsületesen küzdő csapatot építeni, akikkel bárhol meg lehetett jelenni. A jó lelkész a futballpályán is ugyanazt tanítja, mint a szószéken: teljes erőbedobással küzdj, tiszteld az ellenfelet, légy csapatember, játssz sportszerűen. A futballisták hamar észreveszik: hiteles ember-e az ő lelkészük? Összhangban van-e az, amit a szószéken hirdet azzal, amit a futballpályán vagy az életben tesz? Ha igen, akkor készek érte és a gyülekezetért a pályát is felszántani – átvitt értelemben is.

A közösség „lelkét” mégis azok az asszonyok jelentették, akik évekig azon siráncokoztak, hogy kellene nekik heti legalább egy alkalom, amikor összegyűlnének, és egy csésze tea mellett, nyugodtan beszélgethetnének. 1999-ben, az amerikai testvérgyülekezetünk hathatós közreműködésével megalakítottuk a Nőszövetséget. Heti rendszerességű találkozóikon bibliaórákat tartottunk, előadásokat hallgattunk meg, az idősebbek varrni tanították a fiatalabbakat, az asszonyok résztvettek az egyházközség minden szervezési munkálataiban. Igazi arculatot akkor kaptak, amikor elkészítettük a Nőszövetség zászlóját, amelyre a falura jellemző, évszázados múltú visszatekintő „rámán varrások” technikával a torockószentgyörgyi várrom került, a maga erős szimbolikájával. Az asszonyok lelkisége, mérhetetlen egyházszeretete, szorgos lényükből fakadó gyakorlatiassága volt talán a gyülekezetépítési munka egyik legfontosabb hajtóereje. Csupán tiszteletet, odafigyelést, és odaadó lojalitást vártak a lelkészüktől, és ha ezeket megéreztek, akkor bármit meg lehetett a segítségükkel szervezni.

A közösségépítés szempontjából fontos lépés volt egy olyan egyesület létrehozása, amely a szomszéd faluval, Torockóval egyetemben, első ízben fogta össze az egyházakat, a helyi adminisztrációt, az értelmiségi réteget és a helyi vállalkozókat. Célkitűzését a neve is jelezte: „Torockó és Torockószentgyörgy Közösségépítő Egyesület” – a két falu lakóinak közösségi szerveződését próbálta elősegíteni nem kis eredménnyel.

Láthattuk, hogy mai gyülekezetépítési stratégiákban oly fontos szerepet betöltő kiscsoportok létrehozása⁴⁰ milyen döntő módon befolyásolta a gyülekezet épülését. Miközben ezek működtek, fontos volt, hogy ezek a csoportok, sajátos önazonosság-tudatukon túl, a gyülekezet egészéhez tartozónak érezzék magukat, és a gyülekezet is érezze, hogy ők nem ellenében, hanem a gyülekezet szerves részeként léteznek. Ehhez rengeteg kommunikálásra volt szükség, így a prédikációkban, de a magánbeszélgetésekben is sokszor úgy kellett beszélni róluk, mint olyan kiscsoportokról, amelyek tulajdonképpen a nagy csoportot erősítik, és valójában a gyülekezet szolgálatában állnak.

2.5. Diakónia – a „kezek evangéliuma”

⁴⁰ Vö. Szabó Lajos: i.m., 143–145.

A „kezek evangéliuma” kifejezéssel legelőször Gregersen-Labossa Györgynél találkoztam⁴¹, ő Sztéhlo Gábortól kölcsönözte. A gyülekezetépítés szempontjából fontos, hogy a vallásos közösség ne csak önmagáért épüljön, hanem vallásossága a világ felé is megnyilvánuljon, mégpedig abban a szeretetszolgálatban, amit előszeretettel hívunk diakóniának. A gyülekezet számára világossá kell tenni, hogy a segítség erkölcsi kötelességünk, és hogy oda kell fordulni a rászorulóknak. Ez kezdetben látványos cselekedetekben nyilvánult meg, mint például az 1999-es kárpátaljai tiszai árvízkárosultak megsegítése, aztán egyre rendszeresebb cselekedetté vált, a Nőszövetség és az Ifjúsági Egylet közreműködésével, akik rendszeresen segítettek a falu szegényebb sorban lévő családjaiban.

A szeretetszolgálatban óriási áttörést hozott, hogy magyarországi támogatással, 2006-ban, Erdélyben harmadikként beindítottuk a falugondnokság intézményét.⁴² Dióhéjban elmondható, a falugondnokságot az áldott emlékezetű Kemény Bertalan alapította, azzal a céllal, hogy mentse meg a halálra ítélt magyar kisfalvakat és tanyákat, mert rendületlenül hitt abban, hogy csupán csak „egy ember és egy kisautó” kell ahhoz, hogy a várostól távol lakó, elmagányosodott emberek életkörülményei javuljanak. A falugondnoki szolgálat ma Magyarországon államilag támogatott intézményrendszer, és néhány évnyi tapasztalat után, megszervezésének lehetősége Erdélyben is fölmerült, civil kezdeményezésként.

Az elmúlt évek tapasztalatait összegezve, azt lehet mondani, hogy a falugondnokságok megszervezése minden falu számára áldást jelentene! Lelkészi szemmel nézve, a falugondnoki szolgálatot pedig a legteljesebb mértékben a gyülekezetépítés szolgálatába lehet állítani! Ehhez csupán egy megfelelő, a közösségépítés iránt elkötelezett falugondnokot kell választani.⁴³ A gyülekezetből kikerülő falugondnok lehet a lelkész jobbkeze a gyülekezetépítő munkában. A falugondnoknak már eleve munkaköri feladata az, hogy törődjön és foglalkozzon az idősekkel, ha kell, legyen segítségükre a házi munkában, segítsen a bevásárlásban, intézze hivatalos ügyeiket. Torockószentgyörgyön a falugondnok egy kisbusszal reggel és délben diákokat szállított a torockói iskolába. Hetente kétszer bement a legközelebbi városba, Nagyenyedre, és ott havonként több mint 150 receptre váltott ki gyógyszereket a városi gyógyszerházból, illetve orvosi kivizsgálásra szállította a betegeket. Mentőszolgálatot is ellátott indokolt esetekben, egészségügyi képzettsége révén ő volt a körzeti orvos legfőbb segédje. Hetente többször konzultáltunk, ő volt az, aki jelezte, hogy ki a beteg, ki került kórházba, kit kellene meglátogatni – olyan hasznos kapocs volt lelkész és gyülekezet között, aminek köszönhetően az egyházközség szeretetszolgálatát gyakorlatilag új dimenziót kapott. Az emberek úgy tekintettek rá, mint a gyülekezet egyik fizetett alkalmazottjára, aki a lelkész megbízásából és felügyelete mellett végzi lélekmentő munkáját. „Mint levesben a só” – jellemezte valaki néhány hónap után a munkáját. A Biblia így írja: „*Ha valaki nekem szolgál, engem kövessen; és ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is; és ha valaki nekem szolgál, azt megbecsüli az Atya.*” (Jn 12,26)

3. A gyülekezet vezetésének elvei

A gyülekezetépítés természetesen nem egyszemélyes játszma, hanem csapatmunka. Igaz, hogy a gyülekezetépítési koncepció, főleg erdélyi tájainkon először a lelkész elméjében és lelkében születik meg, de csak akkor ér valamit, ha a gyülekezet eszményeivel és elveivel is

⁴¹ Vö. Gregersen-Labossa György: i.m., 179–193.

⁴² A falugondnokságról bővebben lásd: Csörsz né Zelenák Katalin (szerk.): *Falugondnokság – a vidékfejlesztés szelíd módszere*. Kiadja a Magyar Tanya - és Falugondnoki Szövetség, Vértesacska, 2004.; Kemény Bertalan: *A falugondnok. Gondolatok az aprófalvak üzemeltetéséről és társadalmuk rehabilitációjáról*. MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest, 1983.

⁴³ Tudok olyan esetekről is, ahol a falugondnok szükségből maga a lelkész, de ezt nem tartom jó megoldásnak.

összhangba kerül. A gyülekezet vezető testülete az évenként ülésező közgyűlés mellett pedig a keblitanács vagy presbitérium. Fekete Károlyt idézve, „a gyülekezetépítés legfontosabb eszköze és elkötelezettje, mert törvény szerinti vezetőtestülete is a presbitérium. A gyülekezetépítés közösségi feladat.”⁴⁴ Ugyanígy, megfontolandó a figyelmeztetés is: „A lelkész úgy tud felülemelkedni saját korlátain, hogy másokat is bevon a munkába. Mivel nem tud egyszerre mindenütt jelen lenni, nem tud egyszerre több problémát megoldani, a jó lelkész felébreszti a felelősséget, és munkatársakat keres. Felkészíti őket, majd feladatot bíz rájuk.”⁴⁵ Az erdélyi falvak keblitanácsaiba az ezredforduló tájékán még javarészt férfiak kerültek be. Torockószentgyörgyön is az volt a felfogás, hogy „azért kell a presbitériumba férfi, mert ha közmunkára kell menni, valakinek meg kell fogni a dolog végét.” A presbiterek mind köztisztviselőként álló, az egyházhoz hű férfiak voltak, az alapállás az volt, hogy „a tiszteletes úr mondja meg, hogy mit kell tenni, aztán a többit bízta ránk.” Meglehetősen kétkedve fogadták azt a „beszéljünk meg”- stílust, amit már az első keblitanácsai gyűléstől fogva igyekeztem meghonosítani. Következetes és hosszú munka eredménye lett, míg megszokták azt, hogy fontos kérdésekben úgy döntöttünk, hogy az egyházközség szűkebb vezetése – gondnok, pénztáros, jegyző – által előzetesen megbeszéltek elképzeléssel álltunk eléjük, lehetőséget adtunk a megbeszélésre, és a javaslatokat figyelembe véve, általában egyhangú szavazattal hoztunk jegyzőkönyvbe vehető határozatokat. Nagyon lényeges a legközelebbi munkatársi kör kialakítása! Fontos, hogy az egyházközség vezetői között összhang legyen. Fontos minden kérdést velük előre megbeszélni, fontos úgy állni a presbitérium elé, hogy egyértelmű legyen: a vezetés ugyanazt akarja, konkrét elképzeléseik vannak, és ezeket megfelelő érvekkel alá is tudják támasztani, ugyanakkor kompromisszumkészség is van bennük, és hajlandók a többség akaratának alávetni magukat. „Kölcsönös integratív szolgálat”⁴⁶-nak nevezzük azt a gyülekezetvezetési stílust, amit jó meghonosítani a gyülekezeti összhang, a jó hangulatú munka érdekében, a feladat az, amit valaki így fogalmazott meg: „A presbitériumot tevékeny gyülekezeti önkormányzattá [kell] nevelni, építeni.”⁴⁷

A gyülekezetépítést nagymértékben meghatározza az, hogy a keblitanács milyen döntéseket hoz, ezért fontos a rendszeres gyűlések összehívása, ahol a szándék időnként pusztán a kölcsönös tájékoztatás, de a nagy horderejű döntések meghozatala is. Kiderült, hogy fontos a presbitériumban tudatosítani, hogy a különböző egyháztársadalmi szervezetek az ő fennhatóságuk alá tartoznak, fontos, hogy időnként tájékoztatást kapjanak az ifjúság vagy éppen a Nőszövetség munkájáról. Hosszú munka eredményeként sikerült a fiatalok és a Nőszövetség képviselőjét beépíteni a keblitanácsba, illetve sikerült a női jelenlét állandósítása is. Tény, hogy egy erőteljes, tettekész presbitérium aranyat ér, és az is tény, hogy talpraesett, „az emberek nyelvén beszélő”, a lelkésztől munkát átvállaló gondnok nélkül nehéz egyházközséget vezetni. Szükséges lenne a képzésre, például az ún. „presbiter-hétvégéken” való felkészítésre. Addig is, lényeges, hogy a gyülekezet vezetésére az egyházi hagyománnyal tisztában levő, újításra fogékony, akik a gyülekezetépítésben „Isten munkatársai” (1Kor 3,9), és akik tudják azt, hogy „A Lélek megnyilvánulása pedig mindenkinek azért adatik, hogy használjon vele.” (1Kor 12,7)

A lelkész mint a gyülekezet víziójának őre

⁴⁴ Id. Fekete Károly: i.m., 71.

⁴⁵ Szemerei János: A gyülekezetvezetés tanulása, in: Szabó Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati Kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Luther Kiadó, Budapest, 2010, 201.

⁴⁶ Szabó Lajos: i.m., 161.

⁴⁷ Hajdú Zoltán Levente: A falu, ami ott van, és ami ott is létrejöhet, in: *Théma* 2003/3–4, 18.

A „vízió öre” kifejezést Norman Shawchuck-tól kölcsönöztem, akinek gyülekezetépítő gondolatainak hatásáról már szoltam⁴⁸. Ő mondja, hogy a legfontosabb, amit egy lelkész hozzátehet a gyülekezet spiritualitásához, az a saját tapasztalata és személyes példája. A példa sokkal több annál, amit a lelkész tesz, a példa az, amit a lelkész képvisel! A gyülekezetépítő munkában a lelkésznek folyamatosan „úton kell lenni”- a gyülekezet soha nem fog oda „elcsavarogni”, ahol „a pásztor” még nem volt! Ez a folyamat hosszú. Általában a lelkész fogalmazza meg, összhangban egy kisebb csoporttal, lehetőség szerint a presbiterekkel és az egyházi vezetőkkel egyetértésben, és ezt próbálják a gyülekezettel beláttatni és elfogadtatni. Fontos mondatokba önteni ezt a víziót, és ebből fakadóan célokra, akciótervre lebontani. Ahhoz, hogy ezt a víziót meg tudja fogalmazni, a gyülekezetnek szüksége van saját helyzetének tisztán látására, illetve önmaga életének isteni dimenziókba való behelyezésére. A lelkész feladata tehát az, hogy a gyülekezetet mélyebb lelkiség felé vezesse, megtanítsa a híveket odafigyelni Isten hívó szavára, segíteni nekik vallásosságuk fejlődésében, illetve segíteni az embereket abban, hogy személyes vízióikat összeegyeztessék a gyülekezet víziójával.

Fontos a víziót megfelelőképpen kommunikálni. Ehhez meg kell találni a gyülekezet súllyal bírót, mérvadó véleményű tagjait, és a keblitanáccsal egyeztetve kell „kidolgozni” a víziót! Ezután, fogalmazzuk meg a víziót érthető, pozitív gondolatokban, tegyük a víziót magunkévá, és minden szavunkon és cselekedetünkön látsszék, hogy szenvedélyesen hiszünk benne!

A vízió általánosan elfogadott akkor válik, amikor megfelelő a kommunikáció, nő a lelkesedés és egyértelmű az elkötelezettség. Az apró részeredmények erősítenek, egyre több ember csatlakozik hozzánk. Mégis, néhány tényező rossz hatással lehet, le is rombolhat mindent. Például a vízió elhalványulhat, ha sok ember bekapcsolódásával, a különböző vélemények ütköztetése eltereli, elvonja a figyelmet az eredeti célról. Ha az emberek úgy érzik, hogy már nem tudják befolyásolni a dolgok alakulását, ha azt látják, hogy az ő véleményük már nem fontos, akkor a lelkesedésük alábbhagy, sőt meg is szűnhet. A vízió el is halhat, amennyiben a felmerülő nehézségek miatt az emberek elbizonytalanodnak. Sokaknak szüksége van apró sikerélményekre, és ezért nem árt ezeket megünnepelni azért, hogy a hosszú útba bele ne fáradjanak! A vízió elhalványulhat akkor is, ha az embereket a mindennapok nehézségei annyira leköti, hogy már nem látják szemük előtt az eredeti célt. Ha az energia a mindennapi problémák megoldására megy el, a vízió háttérbe szorul. A lelkész feladata ilyenkor az „ébredés”, a fontosságai sorrend felállítás! A vízió el is halhat, ha az emberek megfélemednek az egymással való kapcsolatokról. Amikor felüti a fejét a „mi” és „ti” megosztó ereje, akkor elfolyik az energia! Az embereknek lehetőséget kell adni saját víziójuk elmondására, ezeket ütköztetni, csiszolni kell, és a gyülekezet szolgálatába kell állítani! Shawchuk így fejezi be eszmefuttatását: „Akármilyen víziója is legyen egy gyülekezetnek, a feladata az, hogy az Isten akarata szerinti jobb jövőt hirdesse meg! Ez az egy dolog, amiért „érdemes meghalni!”⁴⁹

Befejezés

A dolgozat végére érve, eszembe ötlük „Isten szántóföldjének” megannyi munkása, aki sokszor névtelenül építette a gyülekezetet és a közösséget. Gondoljunk az özvegyasszonyok két fillérjeire, amelyekkel falakat emeltünk, gondoljunk az öregemberre, aki három évtizedig nyeste a díszcserje leveleit, csak azért, mert „apám is ezt tette”, gondoljunk az asszonyra, aki előre kivasalta az úrasztali terítőket, mert „hogyan néz ki gyűrötten az ünnepen?” Vagy

⁴⁸ A fejezet megírására Norman Shawchuck gondolatai ihlettek. Vö. Shawchuk, Norman – Heuser, Roger: *Leading the Congregation. Caring for Yourself While Serving the People*. Abingdon Press, Nashville, 1993, 139–155.

⁴⁹ i.m.,155.

gondoljunk arra, aki a közösségi összejövetelekre mindig süttött „Somodi kalácsot”, arra, aki ablakot pucolt, templomot söpört vagy éppen árkot ásott. A gyülekezetépítés szürke eminenciásai ők, akik nem „konceptiókban” gondolkodnak, hanem egyszerűen csak tudják azt, hogy úgy, ahogyan apáik és nagyanyáik is tették, nekik is tenni kell valamit „az egyházért”, amely nekik „drága kincs”, „féltenivaló örökség” marad, bármi is történjék. És hajlandók meghallgatni a sokszor érthetetlennek tűnő papjukat, és hívó szavára „köz munkára” indulnak, ami egyre inkább nem „közönségesebb”, hanem egyre nemesebb, egyre fontosabb, egyre inkább értékelendő. Közben tudják: ebben a nagy, gyülekezetépítési munkában végső soron Istené a dicsőség, Akinek gondviselése, és munkakedvet adó segítsége nélkül hiábavaló minden építkezés. „*Ha az Úr nem építi a házat, hiába fáradnak az építők.*” (Zsolt 127,1), és csak remélni merjük, hogy építkezésünk nem volt fölösleges, mert munkánkat Isten vezérelte!

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Durkó István: Az egyház szolgálata a posztmodern korban, in: *Szolgatárs.* Baptista lelkési szakfolyóirat, 2008/2.
2. Fekete Károly: *A gyülekezetépítés szolgálatában*, Budapest, 2000.
3. Getz, Gene A.: *A gyülekezetépítés alapelvei.* Kiadja a Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, 1998.
4. Gregersen-Labossa György: Diakónia – „A kezek evangéliuma”, in: Szabó Lajos: *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati Kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Luther Kiadó, Budapest, 2010, 179–193.
5. Hajdú Zoltán Levente: A falu, ami ott van, és ami ott is létrejöhet, in: *Théma* 2003/3-4.
6. Kocsev Miklós: Missziói koncepció és gyülekezetépítés, in: *Théma*, 2002/1–2, 13–20.
7. Shawchuk, Norman – Heuser, Roger: *Leading the Congregation. Caring for Yourself While Serving the People.* Abingdon Press, Nashville, 1993.
8. Szabó B. András: Szót kaptam, in: Szabó Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati Kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Luther Kiadó, Budapest, 2010, 109–121.
9. Szabó Lajos: Teológia és praxis, in: Nyíri Kristóf, Kovács Gábor: *Virtuális egyetem Magyarországon*, Typotex, 2003. 485-499.
10. Szabó Lajos: *Élet a gyülekezetben. Alapvető és aktuális kérdések a gyülekezetépítés tárgykörében.* Luther Kiadó, Budapest, 2011.
11. Szemerei János: A gyülekezetvezetés tanulása, in: Szabó Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkész. Gyakorlati Kézikönyv lelkészeknek és nem lelkészeknek.* Luther Kiadó, Budapest, 2010, 195–204.
12. Veres Sándor: Misszió a mai körülmények között, in: *Théma* 2003/3-4.